

4 Porodnost

V roce 2019 se v České republice živě narodilo 112,2 tisíce dětí, o 1,8 tisíce méně než v roce 2018, a počet narozených tak klesal druhým rokem v řadě. Hodnota ukazatele úhrnné plodnosti nicméně stagnovala na stejné úrovni jako v předchozím roce – 1,71 dítěte na jednu ženu. Mírně se meziročně zvýšil průměrný věk matky při narození dítěte z 30,1 na 30,2 let. Podíl živě narozených dětí mimo manželství poklesl ve srovnání s rokem 2018 o 0,3 p. b. na 48,2 %.

V roce 2019 bylo v ČR evidováno celkem 112 231 živě narozených dětí, což bylo o 1,8 tisíce méně než v předchozím roce (tab. 4.1). Naposledy byl vyšší pokles zaznamenán mezi roky 2010 a 2011 (o 8,5 tisíce). V uplynulém desetiletí se narodilo nejvíce dětí v roce 2009 (118,3 tisíce živě narozených), poté počty klesaly až na minimum v roce 2013 (106,8 tisíce) a následoval růst až do roku 2017 (114,4 tisíce). Od roku 2018 byl tento čtyřletý růst počtu živě narozených dětí vystřídán dvouletým poklesem. Pokud srovnáme roky 2009 a 2019, tak registrujeme snížení počtu živě narozených dětí o 6,1 tis. Za tímto poklesem stojí ovšem zejména menší množství žen v reprodukčním věku 15–49 let, když před deseti lety jich bylo 2 542 tisíce, zatímco v roce 2019 pouze 2 361 tisíce. Úhrnná plodnost, která měří intenzitu plodnosti, naopak za posledních deset let vzrostla z 1,49 dítěte na jednu ženu v roce 2009 na 1,71 dítěte v roce 2019.

Celkem 57 585 chlapců a 54 646 dívek se živě narodilo v roce 2019, což odpovídá 105,4 chlapcům na 100 dívek. Tento ukazatel, který se nazývá sekundární index maskulinity, se mezi roky 2009 a 2019 pohyboval v rozmezí 104,1 až 105,8 chlapců na 100 dívek, když průměrná hodnota za celé sledované období byla 105,1.

Mrtvě se v posledním sledovaném roce narodilo 402 dětí, o 19 více než v roce 2018. V průměru se v období 2009 až 2019 mrtvě narodilo 368 dětí ročně, přičemž vyšší počty od roku 2012 ve srovnání s předchozími roky jsou ovlivněny zejména změnou definice mrtvě narozeného dítěte¹⁹. Mírně se v roce 2019 zvýšila i mrtvorozenost (podíl mrtvě narozených dětí z 1 000 všech narozených dětí) na 3,6 ‰ z 3,3 ‰ v roce 2018.

Počet porodů se v posledním meziročním srovnání snížil o 1 737 na 111 166, když nejvíce poklesl počet jednočetných porodů – 1 693 na 109 705 (tab. 4.1). I v případě porodů dvojčat došlo ke snížení, a sice o 40 na 1 455 a u trojčat z 9 na 6. Porody čtyřčat a paterčat se v roce 2019 neuskutečnily (v předchozím roce se narodila jedna čtyřčata). Zastoupení vícečetných porodů na všech porodech stagnovalo na 1,3 %, zatímco v roce 2009 byl tento podíl na 2,1 % a poté téměř plynule klesal. V poklesu posledních let se projevil vliv

¹⁹ *Narozením mrtvého dítěte se dle vyhlášky č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, která byla k 1. 4. 2012 zrušena zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, rozumělo „úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1 000 g a vyšší“. Národní legislativa od 1. 4. 2012 definici mrtvě narozeného dítěte neobsahuje, definuje však plod po potratu, kterým se rozumí „plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů.“ Hranice pro vymezení mrtvě narozených dětí se tak snížila na 500 g.*

Definice mrtvě narozeného dítěte je pak, pro potřeby vyplnění Listu o prohlídce zemřelého, jež se vyplňuje i za mrtvě narozené děti, uvedena v pokynech k vyplnění tohoto listu (ve vyhlášce č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého, ve znění pozdějších předpisů). Mrtvě narozeným dítětem rozumí plod narozený bez známek života, jehož hmotnost je 500 g a více, nelze-li porodní hmotnost určit, narozený po 22. dokončeném týdnu těhotenství, a nelze-li délku těhotenství určit, nejméně 25 cm dlouhý, a to od temene hlavy k patě.

Podle závazného Nařízení Komise (EU) č. 328/2011 členské země poskytují data za takové mrtvě narozené děti, k jejichž úmrtí došlo před úplným vypuzením či vynětím z těla matky – smrt je indikována skutečností, že po oddělení od matky plod nedýchá ani nevykazuje jiné známky života jako například srdeční akci, pulzaci pupečníku nebo aktivní pohyby kosterního svalstva – měly porodní hmotnost 500 g a více, či byly narozené po 22. dokončeném týdnu těhotenství, nebo byly při porodu alespoň 25 cm dlouhé, a to od temene hlavy k patě.

legislativních opatření, která od roku 2012 ženy motivují k přenosu pouze jednoho embrya²⁰. Aktuální zastoupení vícečetných porodů je však stále vyšší, než jaké bylo obvyklé do poloviny 90. let 20. století (okolo 1 %). Souvislost lze hledat s vyšší pravděpodobností vícečetného porodu v případě těhotenství dosaženého metodami asistované reprodukce nebo celkově vyšším věkem žen při otěhotnění/porodu.

Tab. 4.1 Narození, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Narození celkem	118 667	110 252	111 162	113 083	114 789	114 419	112 633
Živě narození	118 348	109 860	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231
v tom: chlapci	60 368	56 410	56 817	57 837	58 671	58 256	57 585
dívky	57 980	53 450	53 947	54 826	55 734	55 780	54 646
Mrtvě narození	319	392	398	420	384	383	402
Mrtvorozenost (‰)	2,7	3,6	3,6	3,7	3,3	3,3	3,6
Porody celkem	116 261	108 547	109 519	111 396	113 181	112 903	111 166
v tom: jednočetné	113 869	106 853	107 889	109 719	111 585	111 398	109 705
dvojčat	2 378	1 683	1 617	1 667	1 584	1 495	1 455
trojčat	14	11	13	10	12	9	6
čtyřčat	-	-	-	-	-	1	-
paterčat	-	-	-	-	-	-	-
Podíl vícečetných porodů (%)	2,1	1,6	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3

Průměrná porodní hmotnost dětí, které se živě narodily v roce 2019, dosáhla 3 305 gramů (o 5 gramů více než v předchozím roce). Jednalo se o nejvyšší hodnotu za období 2009–2019, přičemž v jednotlivých letech se průměrné porodní hmotnosti pohybovaly v rozmezí 3 262 až 3 305 gramů. Struktura živě narozených dětí podle intervalů porodní hmotnosti se také významně neměnila. Nejčastěji měly živě narozené děti 3 000–3 499 gramů (38,3 % ze všech živě narozených dětí), další početné kategorie byly 3 500–3 999 gramů (28,8%) a 2 500–2 999 gramů (16,7 %). Novorozenců s 4 000 a více gramy bylo 8,2 %, zatímco těch s nízkou porodní hmotností pod 2 500 gramů 6,7 %.

Tab. 4.2 Živě narození podle porodní hmotnosti, 2009–2019

Porodní hmotnost	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Méně než 1 000 gramů	483	418	453	494	505	441	383
1 000 – 2 499 gramů	8 540	8 025	8 013	7 991	7 989	7 410	7 149
2 500 – 2 999 gramů	20 417	19 457	19 533	19 459	19 881	19 211	18 769
3 000 – 3 499 gramů	45 592	42 361	42 755	43 799	44 102	43 908	42 972
3 500 – 3 999 gramů	33 732	29 891	30 000	31 144	31 834	32 647	32 273
4 000 – 4 499 gramů	8 565	7 302	7 523	7 767	8 016	8 159	8 253
4 500 a více gramů	1 019	858	864	976	896	964	920
Nezjištěno	-	1 548	1 623	1 033	1 182	1 296	1 512
Průměrná hmotnost (v gramech)	3 281	3 271	3 272	3 281	3 283	3 300	3 305
	%						
Méně než 1 000 gramů	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
1 000 – 2 499 gramů	7,2	7,3	7,2	7,1	7,0	6,5	6,4
2 500 – 2 999 gramů	17,3	17,7	17,6	17,3	17,4	16,8	16,7
3 000 – 3 499 gramů	38,5	38,6	38,6	38,9	38,5	38,5	38,3
3 500 – 3 999 gramů	28,5	27,2	27,1	27,6	27,8	28,6	28,8
4 000 – 4 499 gramů	7,2	6,6	6,8	6,9	7,0	7,2	7,4
4 500 a více gramů	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8
Nezjištěno	-	1,4	1,5	0,9	1,0	1,1	1,3

²⁰ Od 1. 4. 2012 nabyla účinnosti novela zákona o veřejném zdravotním pojištění (č. 48/1997 Sb.), podle níž stát hradí čtyři cykly umělého oplodnění za předpokladu, že v prvních dvou cyklech došlo k přenosu jednoho embrya. V ostatních případech jsou hrazeny pouze tři cykly.

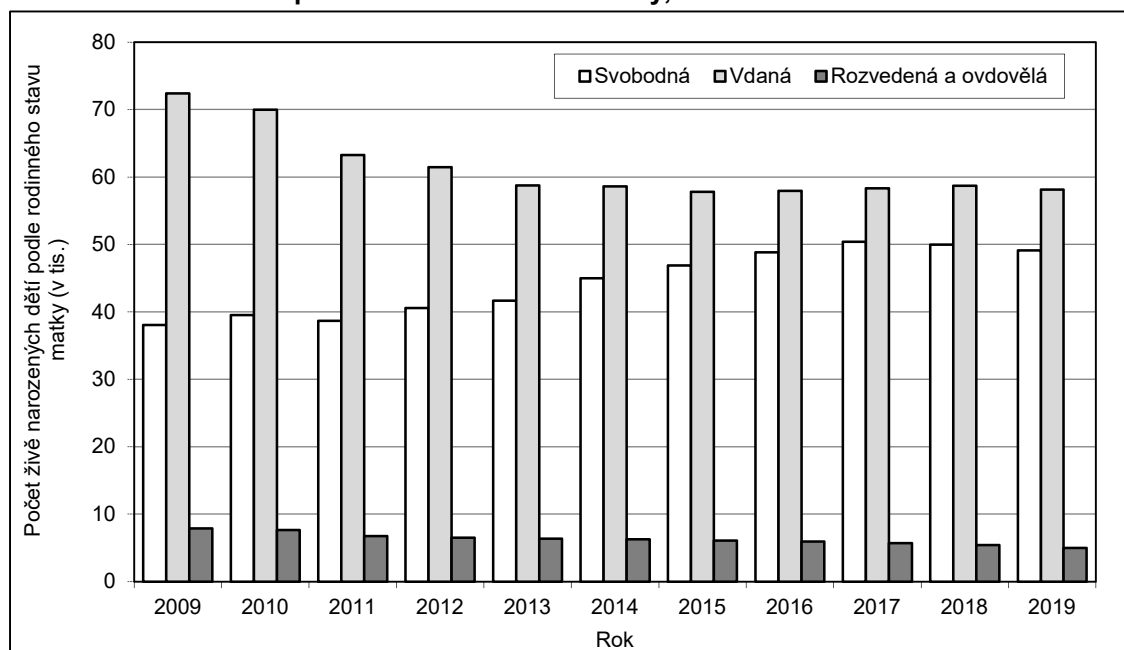
Z pohledu rodinného stavu rodičky převažují z dlouhodobého hlediska vdané ženy. Jejich zastoupení se od roku 2009 ovšem snížilo z 61,2 % na historické minimum 51,0 % v roce 2017. V posledních dvou letech začal tento podíl ale mírně růst a v roce 2019 dosáhl 51,8 %. Absolutní počty živě narozených dětí vdaným ženám po třech letech růstu opět v posledním meziročním srovnání poklesly, konkrétně o 560 na 58 138. Ve srovnání s rokem 2009, kdy se vdaným ženám živě narodilo 72 394 dětí, šlo o hodnoty podstatně nižší.

Trend rostoucího podílu svobodných žen mezi matkami živě narozených dětí se v posledních třech letech zastavil. Po dosažení historicky maximální registrované hodnoty v roce 2017 (44,0 %) došlo k nepatrnému poklesu o rok později (43,8 %) a stagnaci na stejné hodnotě v roce 2019. V roce 2009 však měly svobodné ženy mezi rodičkami zastoupení mnohem nižší (32,2 %). Absolutní počet svobodných matek s živě narozenými dětmi v roce 2019 poklesl meziročně o 819 na 49 137, nicméně byl stále výrazně vyšší než v roce 2009 (38 060). Relativní i absolutní meziroční pokles v roce 2019 byl evidován v případech rodiček s rodinným stavem rozvedená, jejichž zastoupení se snížilo z 4,6 % na 4,3 % a počet z 5 227 v roce 2018 na 4 818 o rok později. Trend poklesu v případě rozvedených rodiček trvá již od roku 2009, kdy jejich zastoupení činilo 6,4 % a absolutní počet živě narozených dětí této subpopulaci byl 7 610. Ovdovělé ženy se na počtu živě narozených dětí podílí pouze marginálně, když v roce 2019 porodily pouze 138 dětí (tj. 0,1 % všech živě narozených dětí). Stejně jako všechny další skupiny žen podle rodinného stavu se počet živě narozených dětí meziročně snížil.

Tab. 4.3 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2009–2019

Rodinný stav matky	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Svobodná	38 060	44 985	46 887	48 807	50 379	49 956	49 137
Vdaná	72 394	58 593	57 788	57 930	58 314	58 698	58 138
Rozvedená	7 610	6 089	5 911	5 730	5 539	5 227	4 818
Ovdovělá	284	193	178	196	173	155	138
	%						
Svobodná	32,2	40,9	42,3	43,3	44,0	43,8	43,8
Vdaná	61,2	53,3	52,2	51,4	51,0	51,5	51,8
Rozvedená	6,4	5,5	5,3	5,1	4,8	4,6	4,3
Ovdovělá	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

Obr. 4.1 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2009–2019

Struktura živě narozených dětí podle pořadí narození byla v posledních deseti letech relativně stabilní. Prvorozené děti představovaly 46,4 % až 48,7 % všech živě narozených dětí (47,8 % v roce 2019), děti druhého pořadí se podílely na úhrnu všech dětí z 36,6 % až 38,9 % (37,6 v posledním sledovaném roce) a živě narozené děti třetího a vyšší pořadí tvořily 14,1 % až 15,1 % (14,6 % v roce 2019) z celku.

V posledním meziročním srovnání klesl počet živě narozených dětí prvního, druhého i třetího či vyššího pořadí. Absolutně nejvyšší pokles byl sledován u prvního pořadí (o 1 108 méně na 53 647), dále následovalo třetí a vyšší pořadí s relativně nejvyšším poklesem (o 2,4 %, respektive o 408 na 16 411) a v případě druhého pořadí byl evidován nejmírnější pokles (o 289 na 42 173).

Dětí narozených ve všech pořadí bylo meziročně méně i v případě subpopulací vdaných a nevdaných žen. U vdaných žen absolutně nejvíce poklesl počet živě narozených dětí druhého pořadí (o 252 méně na 25 653), relativně nejvíce třetího a vyššího pořadí (o 1,7 %, respektive o 166 na 9 595) a nejmenší pokles byl evidován u prvorozených dětí (o 142 na 22 890). Při srovnání s rokem 2009 lze sledovat absolutní i relativní pokles počtu živě narozených dětí rovněž ve všech pořadích. Nejvýraznější byl u dětí druhého pořadí (o 22,3 %), o něco mírnější u prvorozených dětí (o 19,0 %) a nejmenší v případě dětí třetího a vyššího pořadí (o 13,5 %).

U nevdaných matek byly změny mezi roky 2018 a 2019 ve srovnání s vdanými ženami v průměru výraznější a obdobné jako u všech matek – největší pokles v absolutním vyjádření byl evidován u živě narozených dětí prvního pořadí (o 966 méně na 30 757), relativně nejvýraznější pokles byl u dětí třetího a vyššího pořadí (o 3,4 %, respektive 242 na 6 816) a nejméně intenzivní u dětí druhého pořadí (o 37 na 16 520). Naopak srovnání s rokem 2009 ukazuje na růst počtu živě narozených dětí nevdaným matkám ve všech pořadích. Nejpodstatnější byl nárůst u druhého pořadí (o 35,7 %), růsty u třetího a vyššího a u prvorozených byly nižší (o 13,4, resp. 10,8 %).

Podíl dětí narozených mimo manželství dosáhl historicky nejvyšší hodnoty v roce 2017 a to 49,0 %. V posledních dvou letech potom mírně klesal na 48,2 % v roce 2019. Na posledním meziročním poklesu o 0,3 p. b. se nejvíce podílelo snížení počtu a podílu narozených mimo manželství u prvorozených – zastoupení dětí 1. pořadí narozených nevdaným ženám se snížilo o 0,6 p. b. na 57,3 %. Výrazný byl i pokles u dětí třetího a vyššího pořadí o 0,4 p. b. na 41,5 %. Naopak podíl dětí narozených mimo manželství ve druhém pořadí vzrostl o 0,2 p. b. na 39,2 % v roce 2019. Ve srovnání s rokem 2009 došlo právě u druhého pořadí k nejvyššímu absolutnímu i relativnímu nárůstu (o 12,2 p. b., respektive o téměř polovinu).

Tab. 4.4 Živě narození podle pořadí a legitimacy, 2009–2019

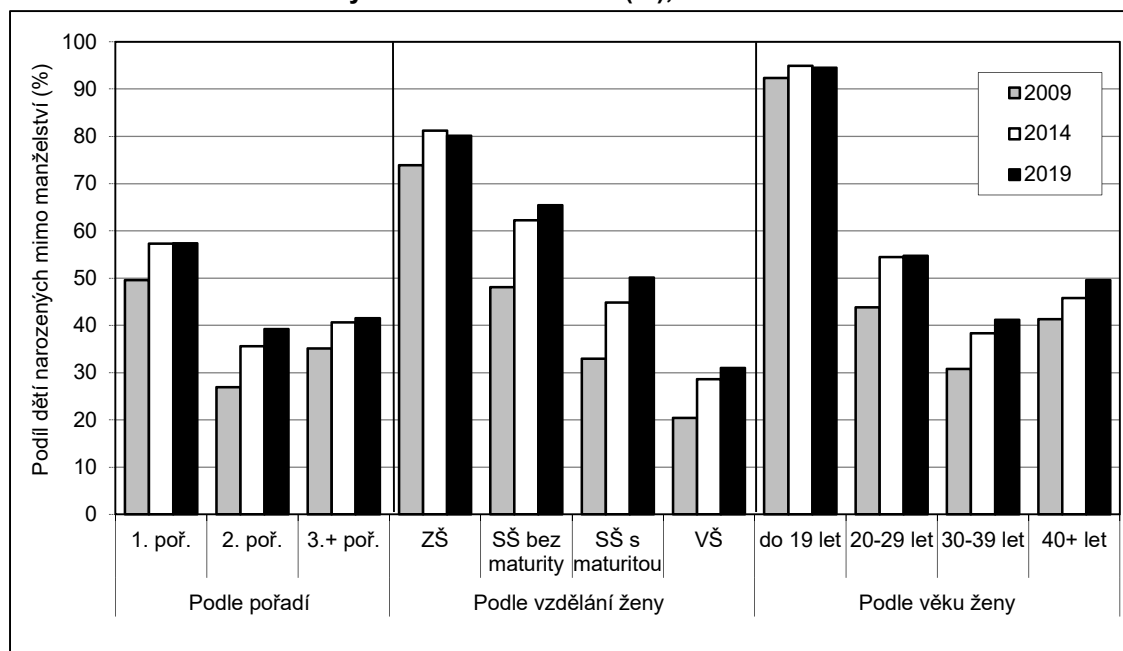
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození celkem	118 348	109 860	110 764	112 663	114 405	114 036	112 231
v 1. pořadí	56 039	52 106	53 223	54 918	55 726	54 755	53 647
v 2. pořadí	45 206	41 196	41 276	41 302	41 832	42 462	42 173
v 3. a dalším pořadí	17 103	16 558	16 265	16 443	16 847	16 819	16 411
Živě narození v manželství	72 394	58 593	57 788	57 930	58 314	58 698	58 138
v 1. pořadí	28 273	22 243	22 364	22 811	23 090	23 032	22 890
v 2. pořadí	33 031	26 515	25 795	25 527	25 505	25 905	25 653
v 3. a dalším pořadí	11 090	9 835	9 629	9 592	9 719	9 761	9 595
Živě narození mimo manželství	45 954	51 267	52 976	54 733	56 091	55 338	54 093
v 1. pořadí	27 766	29 863	30 859	32 107	32 636	31 723	30 757
v 2. pořadí	12 175	14 681	15 481	15 775	16 327	16 557	16 520
v 3. a dalším pořadí	6 013	6 723	6 636	6 851	7 128	7 058	6 816
Podíl dětí narozených mimo manželství (%)	38,8	46,7	47,8	48,6	49,0	48,5	48,2
v 1. pořadí	49,5	57,3	58,0	58,5	58,6	57,9	57,3
v 2. pořadí	26,9	35,6	37,5	38,2	39,0	39,0	39,2
v 3. a dalším pořadí	35,2	40,6	40,8	41,7	42,3	42,0	41,5

Podíl dětí narozených mimo manželství je významně ovlivněn faktorem nejvyššího ukončeného vzdělání ženy. V každém roce ze sledovaného období let 2009–2019 byl podíl dětí narozených nevdaným ženám nepřímo úměrný s rostoucí úrovní vzdělání. Časté zdůvodnění v odborné literatuře spočívá v tom, že ženy s vyšší úrovní vzdělání mají spíše tradiční postoje v kontextu narození dítěte do/mimo manželství²¹. V čase rostl ve všech vzdělanostních kategoriích, avšak ne se stejnou intenzitou. U vysokoškolsky vzdělaných žen dosáhl v roce 2019 podíl dětí narozených mimo manželství 31,0 %, což bylo zhruba o polovinu více než v roce 2009. Na druhé straně u žen se základním nebo nižším měl v posledním sledovaném roce hodnotu 80,1 %, tj. pouze zhruba o desetinu více než před deseti lety. Poloviční růst oproti roku 2009 byl evidován u žen se středoškolským vzděláním s maturitou, a podíl dětí narozených nevdaným ženám v roce 2019 v jejich případě činil 50,1 %. Středoškolsky vzdělané ženy bez maturity rodily v roce 2019 65,4 % dětí mimo manželství, což bylo zhruba o třetinu častěji než v roce 2009.

Dalším významným faktorem diferenciací podílu dětí narozených mimo manželství je věk matky. U nejmladších žen do 19 let bývá zastoupení dětí narozených nevdaným ženám nejvyšší, když v období 2009–2019 každoročně přesáhl 90,0 % a v roce 2019 bylo 94,5 %. V případě žen ve věku 20–29 let činil podíl dětí narozených mimo manželství v posledním sledovaném roce 54,7 %. Nejnížší hodnotu ukazatele v roce 2019 – 41,1 % – měly ženy ve věkové skupině, kde dochází v současnosti nejčastěji k reprodukci, což je skupina 30–39letých žen, s rostoucím věkem tendence rodit děti mimo manželství zase roste a u nejstarší věkové skupiny 40 let a více v roce 2019 tento podíl dosáhl 49,5 %. Ve srovnání s rokem 2009 absolutně nejvíce narostl podíl nemanželských dětí u věkové skupiny 20–29 let (o 10,9 p. b.), relativní nárůst o zhruba třetinu byl sledován v případě žen ve věku 30–39 let.

Obr. 4.2 Podíl živě narozených mimo manželství (%), 2009–2019

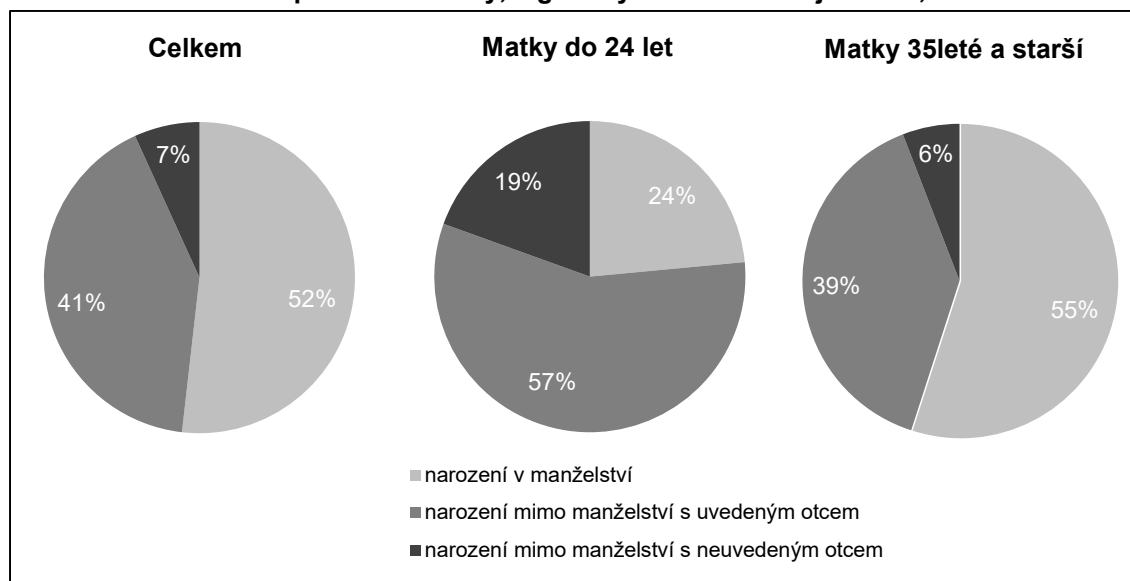
Pozn.: Od roku 2015 se na hlášení o narození rozlišuje i vyšší odborné vzdělání matky, avšak z důvodu srovnatelnosti delší časové řady je zde skupina matek s touto úrovní vzdělání zařazena ke středoškolskému vzdělání s maturitou.

Údaje o otci jsou u dětí narozených v manželství na hlášení o narození vždy uvedené, ale u narozených mimo manželství nikoliv. V roce 2019 nebyly vyplněné údaje o otci v případě 6,8 % (7 625) všech živě narozených dětí, respektive 14,1 % z těch, které byly narozeny mimo manželství. Hodnoty měly v čase klesající trend, protože před deseti lety tyto podíly dosahovaly 8,6 % z celkového počtu živě narozených dětí, respektive 22,1 % z narozených mimo manželství.

²¹ Rychtaříková, J. 2003. Diferenční plodnost v České republice podle rodinného stavu a vzdělání v kohortní perspektivě. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2003, 108 s.

Podíl (ne)uvedených údajů o otci dítěte je ovlivněn nejvyšším dokončeným vzděláním ženy. U žen se základním nebo nižším vzděláním chyběla informace o otci dítěte u 37,4 % dětí narozených nevdaným matkám v roce 2019. Výše tohoto podílu klesá s rostoucí úrovní vzdělání matek a u vysokoškolsky vzdělaných žen dosahovala 6,1 %. Nižších čísel dosahovaly i ženy ve věcích okolo vrcholu reprodukčního období, kde se podíl nevyplněných údajů o otci pohyboval mírně nad 10,0 %. Naopak nejvyšší hodnoty byly evidovány u nejmladších matek do 19 let, v jejichž případě informace o otci dítěte nebyla uvedena ve 46,9 % živě narozených dětí mimo manželství. Z hlediska pořadí narození se v případě dětí prvního a druhého pořadí uvádějí údaje o otci častěji než u dětí vyššího pořadí: nevyplněné informace o otci byly u 11,8 % prvorozených dětí a 12,9 % druhozených dětí v roce 2019, kdežto u dětí vyššího pořadí ve 27,7 % případů.

Obr. 4.3 Živě narození podle věku ženy, legitimacy a uvedení údajů o otci, 2019

Úhrnná plodnost po sedmi letech nepřetržitého růstu v roce 2019 stagnovala na 1,71 dětech na jednu ženu (tab. 4.5). Obdobná úroveň plodnosti byla kromě předchozího roku ale naposledy zaznamenána v roce 1992. Na začátku sledovaného období v letech 2009–2010 byla úroveň úhrnné plodnosti nižší – 1,49 dítěte na jednu ženu. V roce 2011 klesla na 1,43 dítěte, a poté následoval zmíněný růst. Čistá míra reprodukce v posledním meziročním srovnání velmi mírně klesla z 0,829 na 0,826 dívky na jednu ženu, přičemž z hodnoty 0,688 v roce 2011 každoročně rostla. V letech 2009 a 2010 se její úroveň pohybovalo okolo 0,720 dívky na jednu ženu. Teprve úroveň 1,0 přitom znamená, že se ženě narodí v průměru jedna dcera, jež se zároveň dožije věku své matky při porodu, a je tak zajištěna alespoň prostá reprodukce populace. Hodnoty 1,0 nebo vyšší bylo naposledy dosaženo v roce 1979 (1,08).

Stejně jako celková úroveň úhrnné plodnosti stagnovaly mezi roky 2018 a 2019 i dílčí úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte. Ve srovnání s rokem 2009 se nejvíce zvýšily hodnoty úhrnné plodnosti prvního pořadí (z 0,732 na 0,852 dítěte v roce 2019), dále druhého pořadí (z 0,551 na 0,624) a nejméně vzrostla intenzita plodnosti u třetího a vyššího pořadí (z 0,209 na 0,233). Nicméně struktura úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte se dlouhodobě výrazně nemění. V roce 2019 tvořila úhrnná plodnost prvního pořadí 49,9 %, druhého 36,5 % a třetího a vyššího 13,6 % z celkové úhrnné plodnosti (v roce 2009 to bylo 49,1 %, 36,9 % a 14,0 %).

Tab. 4.5 Ukazatele plodnosti, 2009–2019

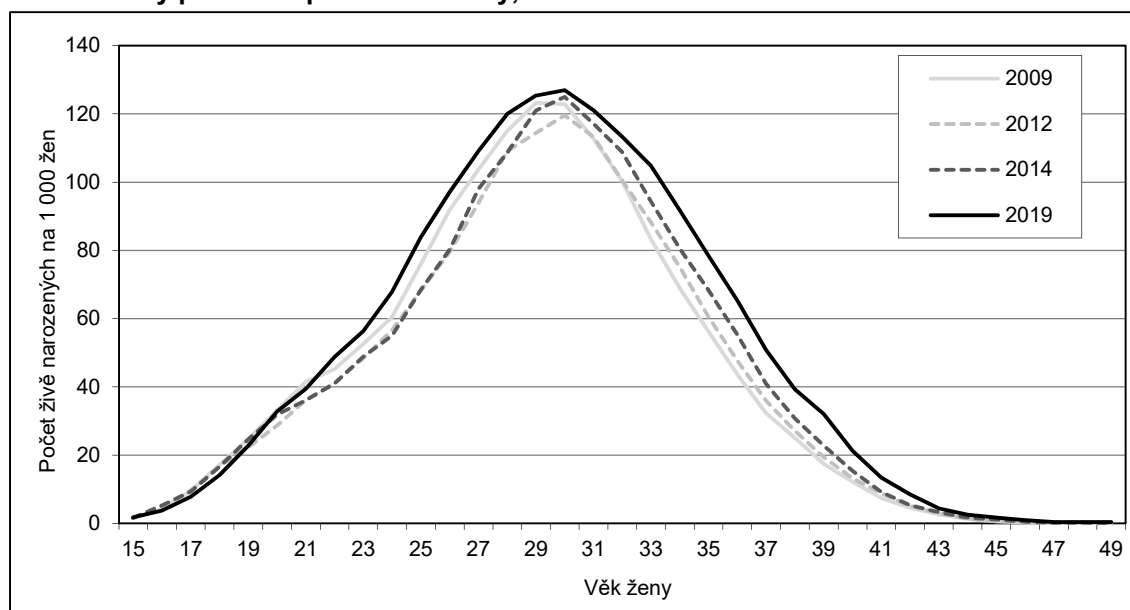
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Úhrnná plodnost*	1,492	1,528	1,570	1,630	1,687	1,708	1,709
1. pořadí	0,732	0,757	0,787	0,829	0,858	0,856	0,852
2. pořadí	0,551	0,558	0,570	0,582	0,600	0,619	0,624
3.+ pořadí	0,209	0,213	0,212	0,219	0,230	0,234	0,233
Čistá míra reprodukce**	0,725	0,738	0,759	0,787	0,816	0,829	0,826
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,4	29,9	30,0	30,0	30,0	30,1	30,2
1. pořadí	27,4	28,1	28,2	28,2	28,2	28,4	28,5
2. pořadí	30,6	31,1	31,2	31,2	31,3	31,3	31,3
3.+ pořadí	33,3	33,3	33,4	33,3	33,4	33,4	33,4

* Průměrný počet živě narozených dětí jedné ženě reprodukčního věku (15–49 let) za předpokladu zachování měr plodnosti daného roku po celé reprodukční období ženy.

** Čistá míra reprodukce vyjadřuje počet živě narozených dívek jedné ženě, které by se při úrovni plodnosti a úmrtnosti daného roku dožily věku svých matek při porodu.

Průměrný věk matky při narození dítěte se mírně meziročně zvýšil o 0,1 roku na 30,2 let v roce 2019. K mírnému růstu o 0,1 roku na 28,5 let došlo avšak pouze u průměrného věku prvorodiček. U narozených ve druhém pořadí stagnoval průměrný věk matek na 31,3 letech, v případě třetího a vyššího na 33,4 letech. Ve srovnání s rokem 2009 vzrostl absolutně i relativně nejvíce průměrný věk také u prvorodiček (o 1,0 roku, resp. 3,7 %), u matek s dítětem narozeným ve druhém pořadí o něco méně (o 0,7 roku, resp. 2,2 %), zatímco průměrný věk matek při narození dítěte třetího a vyššího pořadí vzrostl pouze nepatrně z 33,3 let na 33,4. Když rozdělíme sledované desetileté období (2009–2019) na dvě pětiletá, tak je patrné, že narození dětí se více odkládalo v první pětiletce (2009–2014), kde činil průměrný roční růst průměrného věku matky při narození dítěte 0,10 let, zatímco ve druhé pětiletce (2014–2019) 0,04 roku.

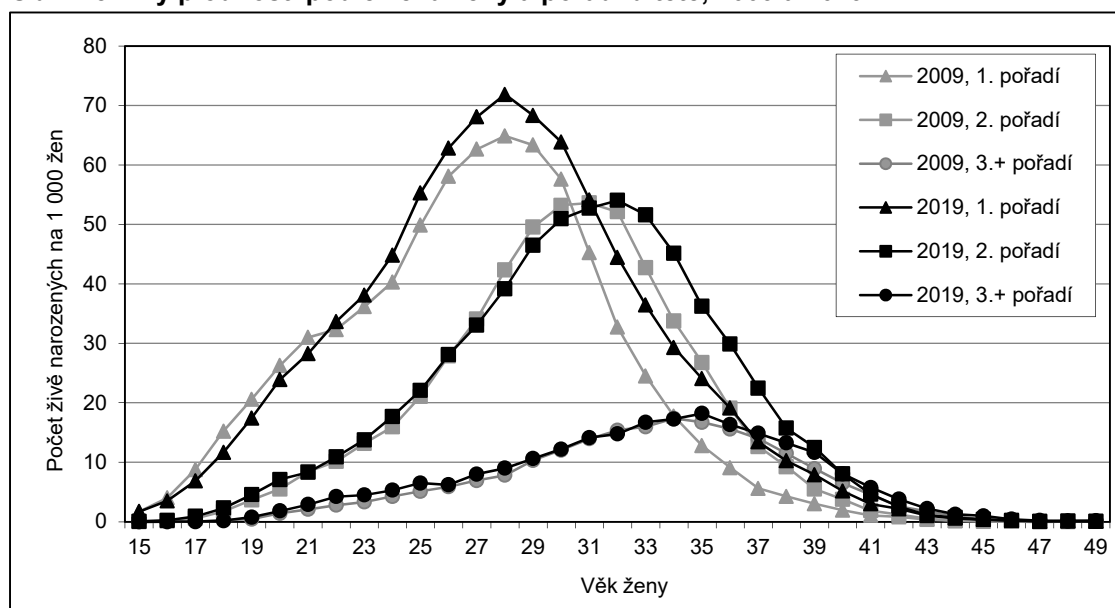
Obr. 4.4 Míry plodnosti podle věku ženy, 2009–2019

Mezi roky 2009 a 2012, kdy docházelo spíše ke snižování úrovně plodnosti, byť ne plynulému, klesaly míry plodnosti podle věku zejména u subpopulace žen ve věku 20–29 let a naopak rostly v případě 33–39letých. Na mírném nárůstu intenzity plodnosti v období 2012 až 2014 se zejména podílela věková skupina 29 až 40 let. V posledních pěti letech (2014–2019), kdy úroveň plodnosti rostla výrazněji, došlo k poklesu měr plodnosti pouze u žen ve věku 16–21 let. V ostatních věcích byl evidován růst, nejvýraznější u 31–41letých. Při srovnání let 2009 a 2019 jsou výsledky velmi podobné, když lze pozorovat pokles intenzity plodnosti opět u nejmladší věkové kategorie 16–21 let a největší vzestup u žen ve věku 31 až 41 let. Maximální úroveň plodnosti byla v letech 2010 až 2019 evidována vždy ve věku 30 let, pouze v roce 2009 šlo o 29leté ženy.

Tato maximální hodnota se zvýšila z 123,3 živě narozených dětí na 1 000 žen v roce 2009 na 127,0 v roce 2019.

Obr. 4.5 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte, 2009 a 2019

Tab. 4.6 Míry plodnosti podle věku ženy a pořadí dítěte (na 1 000 žen), 2009–2019

Věk	1. pořadí			2. pořadí			3.+ pořadí			Celkem		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
18	15,2	14,1	11,7	1,7	2,3	2,3	0,2	0,2	0,2	17,2	16,6	14,2
19	20,6	19,5	17,4	3,7	4,5	4,6	0,4	0,7	0,8	24,7	24,7	22,7
20	26,3	24,0	23,9	5,5	6,4	7,1	1,4	1,5	1,8	33,2	31,9	32,8
21	31,0	27,1	28,3	8,4	6,5	8,3	2,1	2,5	2,9	41,5	36,1	39,5
22	32,3	27,9	33,7	10,2	9,7	10,9	2,8	3,4	4,2	45,2	41,0	48,8
23	36,1	32,4	38,1	13,2	12,4	13,8	3,3	4,1	4,5	52,6	48,9	56,4
24	40,3	35,5	44,8	16,0	15,0	17,7	4,3	4,6	5,3	60,5	55,0	67,9
25	49,9	44,9	55,3	21,1	18,1	22,1	5,1	5,5	6,5	76,0	68,5	83,9
26	58,1	51,2	62,8	27,9	22,9	28,1	5,9	6,2	6,2	91,9	80,3	97,1
27	62,7	60,7	68,1	34,1	29,4	33,1	7,0	8,0	8,0	103,7	98,1	109,2
28	64,9	63,9	71,9	42,3	36,7	39,2	7,8	8,1	9,0	115,1	108,7	120,1
29	63,4	66,5	68,3	49,6	44,1	46,5	10,3	10,4	10,6	123,3	121,0	125,4
30	57,6	63,4	63,9	53,2	50,1	50,9	12,1	11,5	12,2	122,9	125,0	127,0
31	45,2	52,3	54,1	53,6	51,9	52,7	14,0	13,0	14,1	112,8	117,2	121,0
32	32,7	41,8	44,5	52,1	52,5	54,1	15,4	14,5	14,8	100,2	108,8	113,3
33	24,5	31,8	36,4	42,7	45,8	51,6	16,0	16,7	16,7	83,2	94,3	104,8
34	17,8	24,6	29,3	33,7	40,0	45,2	17,4	15,8	17,3	68,9	80,5	91,7
35	12,8	18,5	24,1	26,8	33,1	36,2	16,7	16,8	18,2	56,3	68,4	78,5
36	9,1	13,7	19,1	19,1	25,5	29,9	15,6	16,1	16,3	43,7	55,3	65,3
37	5,6	9,7	13,4	12,6	17,7	22,5	14,0	13,5	14,9	32,2	40,9	50,8
38	4,3	6,9	10,3	9,3	12,4	15,7	11,5	11,5	13,3	25,0	30,8	39,3
39	3,0	4,8	7,9	5,5	8,6	12,5	8,9	9,4	11,6	17,5	22,8	32,1
40	1,9	3,2	5,2	3,8	5,3	8,1	6,5	7,0	8,1	12,2	15,4	21,3
41	1,1	1,7	3,0	1,9	2,8	4,6	4,5	4,7	5,8	7,4	9,2	13,4
42	0,8	0,9	2,2	1,2	1,6	2,6	2,6	2,8	3,8	4,6	5,3	8,5
43	0,4	0,4	1,0	0,5	0,7	1,2	1,7	2,2	2,2	2,6	3,3	4,4
44	0,2	0,4	0,6	0,2	0,4	0,7	0,9	0,9	1,2	1,3	1,7	2,5

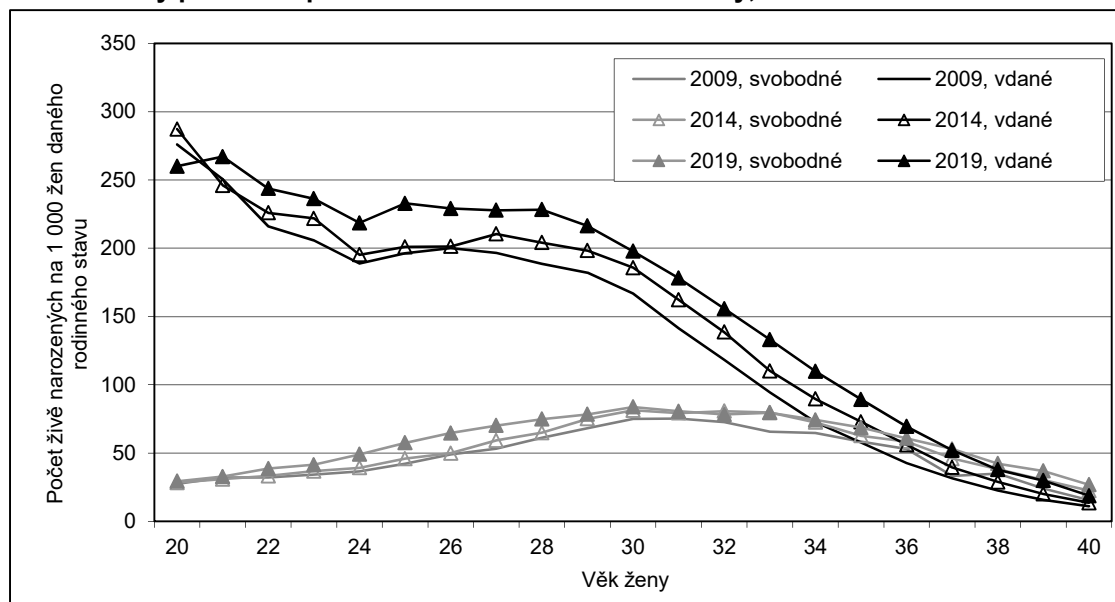
Pozn.: Tučně jsou zvýrazněny nejvyšší hodnoty v daném pořadí a roce.

Úroveň plodnosti prvního pořadí rostla při srovnání let 2009 a 2019 v téměř celém reprodukčním věku žen s výjimkou subpopulace 16 až 21 letých. Podstatný absolutní nárůst byl evidován v širokém věkovém intervalu 24 až 39 let. Z relativního pohledu se nejvíce zvýšila intenzita plodnosti u žen ve věku 36 let a více (v každém věku minimálně více než dvojnásobně). V případě druhého pořadí tvořily výjimku s poklesem úrovně plodnosti mezi roky 2009 a 2019 ženy ve věku 27 až 31 let, zatímco míry plodnosti u žen v ostatních věcích vzrostly, absolutně nejvýrazněji ve skupině 33–40 let, relativně nejvíce opět nejstarší věkové kategorie 39 a víceletých (více než dvojnásobný nárůst). Velmi podobné si byly při srovnání krajních let sledovaného období míry plodnosti podle věku třetího a vyššího pořadí, pouze ve věcích 38 až 42 let byl patrný výraznější růst. Věk s maximální mírou plodnosti se ve sledovaných letech 2009 a 2019 nezměnil u prvního pořadí (28 let), u druhého se zvýšil o jeden rok z 31 na 32 let a v případě třetího a vyššího pořadí také vzrostl o rok z 34 na 35 let.

Odišný profil věkově specifických měr plodnosti vdaných a svobodných byl typický po celé sledované období. Nejvyšší intenzity plodnosti v případě vdaných byly evidovány u nejmladších matek, kde po početí dítěte často následuje vstup do manželství a až poté narození dítěte²². Poté úroveň plodnosti vdaných žen s věkem klesá. Výjimku tvoří stagnace ve věkovém intervalu zhruba 23 až 28 let. Při srovnání měr plodnosti vdaných podle věku v letech 2009 a 2019 byl evidován růst v téměř celém věkovém spektru (s výjimkou 20letých žen). Absolutně nejvýznamnější nárůst byl u žen ve věkové skupině 28 až 34 let, zatímco relativně nejintenzivněji rostly míry plodnosti vdaných z 34letých a starších (v každém věku více než 1,5 násobně). U svobodných žen je profil měr plodnosti podle věku obdobný jako je v případě profilu měr plodnosti bez rozlišení rodinného stavu s nárůstem od nejmladších věků až po maximální hodnoty ve věcích 30–31 let, po kterých následuje opětovný pokles. Při porovnání let 2009 a 2019 lze sledovat nárůst měr plodnosti svobodných v téměř všech věcích s výjimkou 18–19letých. Nejvyšší absolutní i relativní nárůst intenzit plodnosti u této subpopulace se koncentroval mezi ženy ve věku 24–29 let a 37–40 let. Do věku okolo 35–36 let je intenzita plodnosti vdaných žen výrazně vyšší než žen svobodných, u starších žen je obdobná (obr. 4.6).

Obr. 4.6 Míry plodnosti podle věku a rodinného stavu ženy, 2009–2019

²² Předmanželské koncepce (podíl narozených v 1. pořadí do 8 měsíců po sňatku z celkového počtu narozených v 1. pořadí v nynějším manželství v %) dosáhly v roce 2019 hodnoty 23,3 %. U nejmladších žen byly podíly vyšší – např. podíl pro ženy mladší 20 let byl 75,2 % a pro 20–24leté 40,1 %. Naopak nejnižší hodnoty byly ve věkové skupině 30–34 let a to 19,2 % v roce 2019.

Průměrná doba mezi prvním a druhým porodem se v průběhu posledních deseti let snížila z 4,9 let v roce 2009 na 4,5 v roce 2014, následně do roku 2017 spíše stagnovala a v dalších dvou letech mírně klesla na 4,1 let v roce 2019. Nejčastější mezi 1. a 2. porodem byl ve sledovaném období dvouletý interval, jehož podíl vzrostl z 25,3 % v roce 2009 na 32,9 % v roce 2019. Ve stejném období vzrostl i podíl jednoletého intervalu z 11,5 % na 15,0 %, naopak váha 3letého intervalu mírně poklesla z 19,7 % v roce 2009 na 18,7 % o deset let později. Zastoupení dalších a méně častých meziporodních intervalů pokleslo.

Průměrná doba mezi druhým a třetím porodem se výrazněji snižovala v první polovině sledovaného období – mezi roky 2009 a 2014 poklesla z 6,7 na 5,8 let. Následovala stagnace a mírný pokles na 5,5 let v roce 2019. Obdobně jako v případě meziporodních intervalů mezi prvním a druhým porodem, tak i mezi druhým a třetím uplynuly nejčastěji dva roky (byť jejich podíl dvouleté doby tak nedominoval) a zastoupení tohoto intervalu vzrostlo z 14,1 % v roce 2009 na 19,9 % o deset let později. I v případě tříletých a jednoletých intervalů došlo k růstu podílů z 11,9 % na 14,6 % mezi roky 2009 a 2019, respektive z 11,1 % na 12,6 %. Zastoupení 5–9letého intervalu mezi druhým a třetím porodem při srovnání let 2009 a 2019 stagnovalo na 30,3 %, ovšem podíl delších intervalů významně poklesl (z 22,9 % na 12,4 % u 10 a více letých intervalů). Průměrný interval mezi druhým a třetím porodem byl v roce 2019 o 1,3 roku větší než mezi prvním a druhým, oproti 1,8 letům v roce 2009.

Tab. 4.7 Meziporodní intervaly, 2009–2019

Meziporodní interval (roky)	Interval mezi 1. a 2. porodem (%)							Interval mezi 2. a 3. porodem (%)						
	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,8	0,7	0,5	0,5
1	11,5	13,9	14,5	14,5	14,5	15,1	15,0	11,1	12,9	12,4	12,8	12,7	12,7	12,6
2	25,3	28,9	29,5	30,3	31,5	33,2	32,9	14,1	17,8	18,2	17,8	18,8	19,8	19,9
3	19,7	18,3	17,3	17,7	17,8	17,8	18,7	11,9	14,4	13,1	12,6	13,5	13,5	14,6
4	11,0	9,8	9,6	9,3	9,0	8,5	9,0	9,3	9,0	9,3	8,5	8,9	9,4	9,6
5	7,1	7,7	7,5	6,9	6,6	6,2	6,2	7,6	8,1	8,6	8,5	7,9	8,3	7,8
6	5,2	5,7	5,8	5,7	5,1	4,6	4,6	6,8	7,2	7,8	8,3	7,3	7,1	7,0
7	4,2	3,9	4,1	4,1	3,9	3,5	3,3	6,2	5,7	6,1	6,7	6,2	5,9	6,1
8	3,2	2,5	2,8	2,9	3,1	2,8	2,4	5,3	5,2	5,0	5,4	5,3	5,4	5,1
9	2,6	1,8	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9	4,5	3,9	3,9	4,1	4,6	4,0	4,3
0–4	67,8	71,3	71,3	72,2	73,1	74,9	76,0	46,9	54,7	53,5	52,6	54,5	55,9	57,3
5–9	22,3	21,7	22,3	21,7	20,8	19,2	18,4	30,3	30,1	31,5	33,0	31,3	30,7	30,3
10–14	6,9	5,0	4,6	4,5	4,6	4,5	4,4	16,3	11,2	10,8	10,8	10,7	10,3	9,8
15–19	2,7	1,6	1,4	1,3	1,1	1,1	1,0	6,0	3,4	3,7	3,0	2,8	2,6	2,1
20+	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,5	0,5
Průměrná délka (roky)	4,9	4,5	4,4	4,3	4,3	4,2	4,1	6,7	5,8	5,8	5,8	5,7	5,6	5,5

Pozn.: Výpočet z absolutních počtů živě narozených z jednočetných porodů.

Podíl živě narozených dětí s jiným než českým odvozeným²³ státním občanstvím na všech živě narozených dětech vrostl mezi roky 2009 a 2019 z 2,6 % na 4,2 %, přičemž poslední meziroční růst byl o 0,3 p. b. Absolutně se jednalo o růst z 3 104 na počátku sledovaného období na 4 717 na jeho konci, když mezi roky 2018 a 2019 se počet živě narozených dětí s cizím státním občanstvím zvýšil o téměř 300. Z celkového počtu živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím se v nejčastěji v roce 2019 jednalo o děti se slovenským státním občanstvím (1 121), o něco méně bylo dětí s ukrajinským (1 103; nejvyšší poslední meziroční nárůst o 122) a vietnamským (897) občanstvím. Slovenské děti se na první pozici

²³ Státní občanství dítěte se na statistickém hlášení přímo nesleduje, je odvozováno od občanství rodičů. Cizí státní občanství ČSÚ udává pouze u dětí, u kterých ani jeden z rodičů neměl v době narození dítěte státní občanství ČR. Počet živě narozených dětí podle odvozeného státního občanství je tedy ovlivněn i tím, že některé subpopulace cizinců rodí děti spíše v rámci homogenních párů z pohledu státního občanství (např. Vietnamci) a tudíž mají jejich děti odvozené cizí státní občanství. Jiné subpopulace zase rodí převážně v páru s občanem/občankou České republiky a je jim proto odvozeno české státní občanství.

z hlediska pořadí četnosti dostaly²⁴ v roce 2017, o rok dříve první místo příslušelo narozeným dětem s ukrajinským občanstvím a v období 2009 až 2015 každoročně dětem s vietnamským státním občanstvím.

Tab. 4.8 Živě narození podle státního občanství*, 2009–2019

	2009	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození s cizím státním občanstvím	3 104	3 482	3 631	3 709	4 313	4 425	4 717
- podíl na úhrnu (%)	2,6	3,2	3,3	3,3	3,8	3,9	4,2
z toho státní občanství:							
Slovensko	434	530	509	583	1 018	1 082	1 121
Ukrajina	775	846	917	931	957	981	1 103
Vietnam	947	996	1 041	912	931	868	897
Rusko	170	204	234	266	289	254	270
Rumunsko	128	81	76	123	145	163	196

* Výběr a řazení občanství podle četnosti v roce 2019.

Zastoupení živě narozených dětí matkám narozeným v cizině se mezi roky 2013 a 2019 zvýšilo z 6,3 % na 8,2 %, v absolutním pohledu z 6 693 na 9 200. Poslední meziroční nárůst byl nejméně výraznější v celém sledovaném období (údaj je dostupný od roku 2012), když se podíl zvýšil o 0,7 p. b. a absolutní hodnota o 670 živě narozených dětí. Porovnání dat z tabulek 4.8 a 4.9 ukazuje, že dětí s matkou narozenou v zahraničí je zhruba dvakrát více než dětí s odvozeným cizím státním občanstvím. Největší diference je patrná u Slovenska: 3 651 dětí se v roce 2019 narodilo matkám narozeným na Slovensku, ale pouze 1 121 dětí mělo slovenské státní občanství (tzn. oba rodiče měli jiné než české státní občanství a matka slovenské). Další dvě početné kategorie matek s místem narození v cizině, kterým se v roce 2019 živě narodil obyvatel České republiky, tvořily ženy narozené na Ukrajině (1 769 živě narozených) a ve Vietnamu (1 066). Právě u vietnamských dětí není rozdíl oproti počtu živě narozených dětí s odvozeným vietnamským státním občanstvím (897) tak výrazný, z čehož vyplývá, že si ženy s vietnamským původem často vybírají také partnera - Vietnamce. S výrazným odstupem následovaly živě narozené děti ženám narozených v Rusku (490).

Tab. 4.9 Živě narození podle státu narození matky*, 2013–2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození s cizím státem narození matky	6 693	6 975	7 530	7 645	8 304	8 530	9 200
- podíl na úhrnu (%)	6,3	6,3	6,8	6,8	7,3	7,5	8,2
z toho stát narození matky:							
Slovensko	2 541	2 624	2 894	2 972	3 340	3 367	3 651
Ukrajina	1 170	1 245	1 360	1 399	1 479	1 541	1 769
Vietnam	1 046	1 065	1 117	1 011	1 058	1 003	1 066
Rusko	347	377	437	448	477	530	490
Polsko	153	168	183	158	211	193	217

* Výběr a řazení států narození matky podle četnosti v roce 2019.

²⁴ Výrazný meziroční nárůst o více než 400 dětí slovenského státního občanství mezi roky 2016 a 2017 byl z velké části důsledkem zavedení kontroly adresy pobytu s využitím administrativních datových zdrojů.